

Az *Orchis simia* Lam. előfordulása az Északi-középhegységben

CSIKY János¹ - JUDIK Béla²

(1) Janus Pannonius Tudományegyetem, Növénytani Tanszék, Pécs 7601, Ifjúság u. 6.

(2) Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Karancs-Medves Tájvédelmi Körzet, Salgótarján 3100, Losonczi u. 26/B.

A dolgozat szerzői, a Karancs-hegységben (Guliba-hegy) 1997 májusában JUDIK Béla által felfedezett *Orchis simia* Lam. egyetlen északi-középhegységi előfordulását ismertetik. Az újabb lelőhely annál is érdekesebb, minthogy a majomkosbor eddig Magyarországon északi irányban csak a Mecsek-hegységig terjedt (BORSOS 1963, MOLNÁR - SÜLYÖK - VIDÉKI 1995) ill. a majomkosbor hazánkban (szub)atlanti-szubmediterrán flóraelemként és Ormó-Cotinion fajként volt ismert. Ez utóbbi kategóriákba sorolható fajok és társulások pedig elsősorban a közép-dunai flóraválasztótól délre eső területeken fordulnak elő (ZÓLYOMI 1942). Európa atlantikus területein az *Orchis simia* ennél északabbi területekig is felhatol (Dél-Anglia: LANG, 1989; Hollandia: WILLEMS, 1982; KREUTZ, 1994).

A lelőhely jellemzése

A Guliba-hegy az É-D-i főirányú Karancs (727 m) Ny-i irányba lefutó oldalgerince. A gerinc északi és déli oldala élesen elkülönül egymástól. Míg az északi oldalon mészkérülő tölgyesek és középhegységi montán bükkösök, addig a déli oldalon molyhos-tölgyesek és cseres-kocsánytalan tölgyesek fejlődnek.

A majomkosbor élőhelye a gerinc felső részének átmeneti zónájában, már délies kitettségekben található (erdészeti feltáróutak kereszteződésétől 5 méterre kisebb eróziós barázdában).

A talaj igen sekély, a kosbor tövek mellett már enyhén meszes. Az alapkőzet apróra töredezett, lapos lemezekben elváló (csillámos, finomszemcsés) felső kontakt zónából származó, a vulkánikus tevékenység során átalakult felső oligocén kori, mésztartalmú homokkő (PRAKFAI ex. verb.). A savanyú talajú északi oldalról kisebb kiterjedésben tufitos, finomszemcsés oligocén kori homokkő rétegek is átnyúlnak, így a gerincen mészkérülő tölgyes és bükkös fajok is megtalálhatók.

Ebben az átmeneti, konkurenciamentes helyzetben (ökotónban) találtuk meg 1997 májusában az *Orchis simia* Lam. hat virágzó és hét sterilis példányát*. Hasonló adottságú gerinceket átkutatva 1997-ben újabb élőhelyeket nem találtunk, bár a kísérő fajok tekintetében ezek többnyire megegyeztek a felvételi helyen tapasztaltakkal. A területen dauer-kvadrát módszerrel 200 m²-es klasszikus cönológiai felvételt készítettünk, melynek alacsony borítási értékei jól tükrözik az élőhely átmeneti jellegét.

Cönológiai felvétel az *Orchis simia* karancsi termőhelyén

Felvétel helye: Karancs / Guliba-hegy	Kvadrátméret: 10 m x 20 m	Lombkorona magassága: 5-10 m
Dátum: 1997. 05. 20., 1997. 09. 02.	Kitettség: 165-180°	Lombkorona borítása: 60 %
Tengerszint feletti magasság: 400 m	Merekség: 15-30°	

A szint: Quercus pubescens 3, Fagus sylvatica 2, Quercus petraea 2, Cerasus avium +, Loranthus europaeus +, Quercus cerris +,

B szint: Quercus cerris 1, Quercus pubescens 1, Fagus sylvatica +, Prunus spinosa +, Quercus petraea +, Rosa corymbifera +, (Sorbus terminalis +, Colutea arborescens +, Pyrus pyraeaster +)

C szint: Carex humilis 1, Coronilla varia 1, Galium mollugo 1, Teucrium chamaedrys 1, Ajuga reptans +, Allium montanum +, Anthericum ramosum +, Asperula cynanchica +, Astragalus glycyphyllos +, Bilderdykia dumetorum +, Campanula trachelium +, Carex digitata +, Carlina vulgaris +, Cephalanthera damasonium +, Cephalanthera longifolia +, Cerasus avium +, Clematis vitalba +, Clinopodium vulgare +, Dactylis glomerata +, Dorycnium herbaceum +, Epipactis helleborine +,

Epipactis sp. +, Euphorbia cyparissias +, Fagus sylvatica +, Festuca heterophylla +, Genista pilosa +, Genista tinctoria +, Hieracium bauhini +, Hieracium lachenalii +, Hieracium sabaudum +, Inula conyza +, Lathyrus vernus +, Leontodon hispidus +, Linaria genistifolia +, Lotus corniculatus +, Luzula luzuloides +, Luzula multiflora +, Melica ciliata +, Neottia nidus-avis +, Orchis simia +, Picris hieracioides +, Pimpinella saxifraga +, Poa angustifolia +, Poa compressa +, Poa nemoralis +, Quercus cerris +, Quercus petraea +, Quercus pubescens +, Rosa corymbifera +, Rubus sp. +, Seseli osseum +, Silene nutans +, Silene viridiflora +, Trifolium alpestre +, Trifolium montanum +, Thymus sp. +, Verbascum austriacum +, Veronica chamaedrys +, Veronica officinalis +.

* Az előfordulást a szerzők fényképfelvétellel dokumentálták, melyen a faj jól felismerhető.

Summary

The paper gives an account of the presence of *Orchis simia* Lam. in Karancs Hills (N-Hungary). This particular data represents the most northern place of occurrence in south-east Europe. The species can be found in an ecoton situation transition from thermophilous to acidophilous oak wood growing on calcareous and acidic bedrock respectively.

Irodalom

- BORSOS O. (1963): Geobotanische Monographie der Orchideen der pannonischen und karpatischen Flora. VII. (Orchis II.) – Ann. Univ. Sci. Bp. Rol. Eötvös Nom. Sect. Biol. 6: 43-81.
- KREUTZ, C. A. J. (1994): Orchideeën in Zuid-Limburg. – Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht. 320 pp.
- LANG, D. (1989): A Guide to the wild orchids of Great Britain and Ireland. – Oxford Univ. Press, Oxford - New York. 2nd edition. 233 pp.
- MOLNÁR A. - SÜLYÖK J. - VIDÉKI R. (1995): Vadon élő orchideák. A hazai növényvilág kincsei. – Kossuth Könyvkiadó, Bp., 160 pp.
- WILLEMS, J. H. (1982): Establishment and development of a population of *Orchis simia* Lamk. in The Netherlands, 1972-1981. – New Phytologist 91: 757-765.
- ZÓLYOMI B. (1942): A középdunai flóráválasztó és a dolomitjelenség. – Bot. Közlem. 39 (5): 209-231.

Pókhálós imola - *Centaurea stenolepis* (Tamás Júlia rajza)